

اهمیت ازدواج و تعیین‌کننده‌های آن با تأکید بر نقش نگرش و تجربه جنسی قبل از

ازدواج در دختران دانشجو در تهران^۱

فریده خلیج‌آبادی فراهانی*

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۵/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۹/۳)

چکیده

هدف این مقاله، بررسی اهمیت ازدواج و عوامل تعیین‌کننده آن با تأکید بر نگرش و تجربیات جنسی در دختران است. به این منظور، پیمایشی در بین ۱۰۵۵ دانشجوی دختر دانشگاه‌های دولتی و آزاد شهر تهران طی سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۸ انجام شد. داده‌ها توسط پرسشنامه آنالاین و به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای جمع‌آوری شد. میانگین سنی دختران ۲۱/۲ سال (انحراف معیار=۳/۳۲) بود که ۷۶ درصد آنها قصد ازدواج داشتند، ولی سهم مهمی (۶۰ درصد) از آنها از ازدواج خود در ۵ سال آینده اطمینان نداشته و ۶۲ درصد نیز ادامه تحصیل را بر ازدواج اولویت می‌دادند. ازدواج برای حدود نیمی از دختران (۵۱ درصد) اهمیت داشت. برخی نگرش‌های آزاد جنسی نیز در دختران مشهود بود. گرچه در تحلیل‌های دومتغیره، متغیر تجربه جنسی با اهمیت کمتر ازدواج رابطه معناداری داشت ولی مدل‌های رگرسیون چندگانه نشان داد که مهمترین تعیین‌کننده‌های اهمیت ازدواج عبارتند از: پایبندی مذهبی، نگرش جنسی مبتنی بر پاکدامنی (حفظ بکارت) و خوش‌بینی کمتر نسبت به فرصت ازدواج. با توجه به نتایج این مطالعه، سیاست‌گذاری‌های ازدواج، علاوه بر فراهم کردن شرایط اقتصادی تشکیل خانواده، لازم است سازگار کردن مقوله ازدواج با ادامه تحصیل دختران، و تغییرات نگرشی در نسل جدید را در نظر گیرد.

کلیدواژه‌ها: اهمیت ازدواج، دختران دانشجو، نگرش جنسی، تجربه جنسی قبل از ازدواج، تهران.

۱. این مقاله بر اساس طرح موظفی سال ۱۳۹۸ نویسنده تهیه شده است که در مؤسسه تحقیقات جمعیت کشور به انجام رسیده است.

* دانشیار مطالعات جمعیتی، گروه پژوهشی جمعیت و سلامت، مؤسسه تحقیقات جمعیت کشور، تهران، ایران.

E-mail: faridehfarahani2@gmail.com; farideh.farahani@nipr.ac.ir

مقدمه

از آنجائی که در جامعه ایران روابط جنسی تنها در قالب ازدواج هنجار است و همبستگی مهمی بین سن ازدواج و سن تجربه جنسی وجود دارد، به نظر می‌رسد هر نوع تغییر در ازدواج شامل تأخیر در ازدواج، یا کاهش اهمیت و ارزش ازدواج، طبعاً بر شیوع روابط جنسی قبل از ازدواج تأثیر خواهد داشت و برعکس، گسترش روابط جنسی قبل از ازدواج موجب تغییراتی در حوزه ازدواج، شامل سن ازدواج، شرایط و معیارهای ازدواج و اهمیت و ارزش ازدواج می‌شود. طی سال‌های اخیر جوانان در معرض نیروها و عوامل متناقض و متضاد اجتماعی و درونی متعددی قرار گرفته‌اند. برخی از این عوامل (مانند افزایش فاصله بین بلوغ جنسی و ازدواج، کاهش فرصت ازدواج به‌خصوص برای دختران^۱، دسترسی به رسانه‌های جهانی و توسعه نگرش‌های آزاد جنسی) از یک سو آنان را تشویق به تجربه جنسی قبل از ازدواج می‌کنند و از سوی دیگر، عوامل بازدارنده‌ای مانند پایبندی مذهب، تابوهای اجتماعی، ارزش‌های خانوادگی و هنجارهای مربوط به ازدواج، آنها را از تجربه جنسی قبل از ازدواج منع می‌کنند.

به‌علت نوعی استاندارد دوگانه جنسیتی در مورد هنجارهای جنسی در جامعه ایران، هنجارها و نیروهای بازدارنده در مورد دختران قوی‌تر و پررنگ‌تر از پسران است؛ مانند هنجارهای مربوط به اهمیت دوشیزگی دختران و بکارت در ازدواج (خلیج‌آبادی فراهانی و همکاران، ۲۰۱۲؛ خلیج‌آبادی فراهانی و کللند، ۲۰۱۵؛ خلیج‌آبادی فراهانی^۲، ۲۰۰۸؛ نیکی رشیدی^۳ و همکاران، ۲۰۱۶؛ خلیج‌آبادی فراهانی و همکاران، ۲۰۱۹؛ خلیج‌آبادی فراهانی، ۲۰۲۰). لذا در ایران، جوانان و به‌خصوص دختران، در یک موقعیت راهبردی تصمیم‌گیری در دوره قبل از ازدواج قرار می‌گیرند که نیازمند جهت‌یابی مناسب هستند. در همین راستا، فرهنگ غالب دیرینه ایران در اثر مدرنیزاسیون با نوعی چالش در حوزه ظهور الگوهای جدید روابط قبل از ازدواج مواجه است. در سال‌های اخیر، مطالعات و شواهد مختلفی، نشان از روند افزایشی رفتارهای جنسی قبل

۱. درک دختران از فرصت‌های ازدواج و قریب الوقوع بودن آن در این مقاله با متغیر "خوش‌بینی نسبت به فرصت ازدواج" نشان داده شده است. این به این معنی است که فرد چقدر امیدوار است که ازدواج محقق می‌شود و چقدر شانس ازدواج خود را بالا می‌داند. خوش‌بینی پایین یعنی فرد امید کمی به ازدواج دارد و نوعی بدبینی نسبت به قصد ازدواج در پسران و شرایط نامناسب اقتصادی برای ازدواج پسران دارد. در بخش متغیرها، این متغیر بیشتر توضیح داده می‌شود.

2. Khalajabadi-Farahani
3. Nikirashidi

از ازدواج در میان جوانان در ایران داشته است. یک مطالعه مروری بر روی پژوهش‌های اجرا شده بین سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۸، شیوع روابط جنسی قبل از ازدواج در بین زنان را از ۳/۴ درصد تا ۳۹ درصد نشان داد. در پسران این شیوع به‌طور قابل‌توجهی بالاتر است (۱۸/۱ درصد تا ۴۵ درصد). این درصد در بین پسران دانشجو در تهران ۳۵ درصد گزارش شده است (خلیج‌آبادی فراهانی^۱، ۲۰۲۰).

مطالعه‌ای دیگر در سال ۱۳۹۵ در بین جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله شهری و روستایی ۱۳ استان کشور، (۲۴۵۶ مرد و تعداد ۲۴۱۲ زن) درصد روابط جنسی قبل از ازدواج را ۲۱ درصد برآورد نمود (در پسران، ۳۲ درصد و در دختران، حدود ۱۰ درصد) (شکوهی^۲ و همکاران، ۲۰۱۶). مطالعه‌ای در سال ۱۳۸۴ نشان داد که حدود ۵۲ درصد دختران دانشجو در تهران تجربه رابطه دوستی با جنس مخالف داشته، حدود ۳۹ درصد تجربه تماس فیزیکی را گزارش کردند و حدود ۲۳ درصد تجربه نوعی از تماس جنسی را داشته‌اند (خلیج‌آبادی فراهانی، ۲۰۰۸). همچنین مطالعات حاکی از افزایش نگرش مثبت یا موافق با تجربه جنسی قبل از ازدواج در بین جوانان دارد. در سال ۱۳۸۴، حدود ۷۵ درصد دختران دانشجو در شهر تهران موافق پرهیز از تجربه جنسی قبل از ازدواج بودند (خلیج‌آبادی فراهانی، ۲۰۰۸)؛ در حالی که در مطالعه دیگری در سال ۱۳۹۷ این رقم را ۵۳ درصد نشان داد (خلیج‌آبادی فراهانی، ۱۳۹۸). علاوه بر آن، مطالعه‌ای در یزد با هدف بررسی تغییرات خانواده نشان داد که به اعتقاد سهم مهمی از افراد، سن ازدواج، روابط جنسی قبل از ازدواج و طلاق در خانواده‌های ایرانی افزایش خواهد یافت (به ترتیب ۸۶/۳ درصد، ۷۶/۶ درصد و ۸۸/۲ درصد) (عباسی شوازی^۳ و همکاران، ۲۰۱۲).

طبق نتایج برخی مطالعات دیگر، سهم بیشتری از جوانان روابط دوستی قبل از ازدواج را نسبت به روابط جنسی، هنجار دانسته‌اند. به نظر می‌رسد جوانان علی‌رغم اینکه هنجارهای سنتی در مورد روابط دوستی و عاطفی قبل از ازدواج با جنس مخالف را شکسته‌اند، ولی سهم مهمی از آنان، هنوز پایبند به هنجارهای سنتی مربوط به پرهیز از روابط جنسی قبل از ازدواج و ازدواج

هستند (معمدی^۱، ۲۰۱۶، خلج‌آبادی فراهانی^۲ و کللند^۳، ۲۰۱۵). بخش مهمی از این پابندی می‌تواند به علت اهمیت مذهبی، عرفی و قانونی ازدواج برای هر نوع ارتباط جنسی در ایران و عمومیت بالای ازدواج در ایران باشد. اما در مجموع، این شواهد علمی و گاه دوگانه و متضاد می‌تواند نشانه جامعه در حال گذار باشد.

در همین راستا، در طول دهه‌های اخیر، تغییرات مهمی در الگوی سنی ازدواج به‌خصوص در بین زنان در ایران رخ داده است. به‌گونه‌ای که میانگین سن ازدواج در زنان در سال ۱۳۴۵، ۱۸/۴ سال بوده که در سال ۱۳۹۵ به ۲۳ سال رسیده است و میانگین سن ازدواج در مردان در سال ۱۳۴۵، ۲۵/۶ سال بوده که در سال ۱۳۹۵ به ۲۷/۱ سال افزایش یافته است. لذا نسبت به نیم قرن گذشته، زنان به‌طور متوسط ۴/۶ سال و مردان حدود ۱/۵ سال دیرتر ازدواج می‌کنند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). بنابراین، فاصله بین بلوغ و ازدواج، به‌خصوص در زنان افزایش یافته است. از سوی دیگر، شواهد نشان‌گر کاهش ارزش و اهمیت ازدواج در نسل‌های جدید نسبت به نسل‌های قبل شده است (سرایبی و اجاقلو، ۱۳۹۲)، در حالی که اطلاعات دقیق در خصوص ماهیت تغییر نگرشی دختران در خصوص ازدواج و اهمیت آن و اولویت آن در رابطه با تحصیلات و روابط با جنس مخالف قبل از ازدواج و نقش روابط جنسی قبل از ازدواج بر اهمیت ازدواج در ایران نادر است. همچنین خیلی مشخص نیست که «چه عواملی تعیین‌کننده‌های اصلی اهمیت ازدواج در نظر دختران است؟» و «تجربه جنسی قبل از ازدواج چه تأثیری بر اهمیت ازدواج در دختران دارد؟».

ملاحظات نظری

بر اساس تئوری کنش متقابل نمادین^۴ روابط اجتماعی در فرآیند ساخت معنای میان‌ذهنی اهمیت دارد (بلومر^۵، ۱۹۶۹). بر این اساس، افراد با کالاها و مردم ارتباط نمادین دارند و فرآیندهای ساخت معنایی از تعامل‌های اجتماعی نشئت می‌گیرند. در زمینه ازدواج، هر فرد از طریق تعامل با خانواده، دوستان و فرهنگ بزرگ‌تر یک معنای منحصر به فرد از ازدواج می‌سازد، به‌علاوه معناها

1. Motamedi
2. Khalajabadi Farahani
3. Cleland
4. Symbolic Interactionism
5. Blumer

و عقایدی که فرد در مورد ازدواج و روابط خویشاوندی دارد، عاملی مهم در نحوه تعامل و رفتار او در هر موقعیتی است که مربوط به معناسازی نمادین است. همچنین در این نظریه پارادایم ازدواجی هر فرد، محصول تفسیرهای فرهنگ بزرگ‌تر اجتماع از ازدواج است.

از سوی دیگر، اهمیت ازدواج^۱ بر اساس مدل پارادایم ازدواج^۲ که برگرفته از تئوری کنش متقابل نمادین است (ویلوبی^۳، ۲۰۱۳) نیز قابل بررسی است. این مدل با استخراج مفاهیم و عناصر کنش متقابل نمادین و نظریه‌های حد واسطه اخیر، باورهای مربوط به ازدواج را به‌عنوان پارادایم ازدواجی فرد معرفی می‌کند که در برگیرنده اعتقادات در مورد ازدواج کردن و مزدوج بودن است. در مدل پارادایم ازدواج، اهمیت ازدواج، زمان ازدواج، بستر ازدواج، عملکرد ازدواج، فرآیند ازدواج و محوریت ازدواج اهمیت دارند. پارادایم ازدواج هر فرد به باورهای او در مورد ازدواج کردن مربوط می‌شود. باورهای فرد در مورد ازدواج و متأهل شدن سه بعد دارد: ۱. زمان‌بندی ازدواج؛ ۲. برجسته بودن یا برتری ازدواج؛ ۳. بستر ازدواج. در این مطالعه، برتری یا اهمیت ازدواج به‌عنوان یکی از مهمترین باورهای فرد که بر رفتار ازدواجی تأثیر می‌گذارد و به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. بر مبنای این نظریه، اهمیت ازدواج را در مقایسه با سایر اهداف زندگی مثل تحصیل و اشتغال نیز باید بررسی کرد. یعنی هم اهمیت نسبی و هم اهمیت کلی ازدواج را باید در نظر گرفت. باورها در مورد اهمیت ازدواج بر قصد و یا نیت ازدواج تأثیر داشته و قصد ازدواج نیز بر رفتار ازدواج دختران تأثیر می‌گذارد.

اهمیت ازدواج و درک فرد از فرصت ازدواج (خوش‌بینی نسبت به فرصت ازدواج) که به‌نوعی با زمان مورد انتظار ازدواج مرتبط است، مبتنی بر عناصر "نظریه افق ازدواج" نیز قابل توضیح می‌باشند. کارول و همکارانش (۲۰۰۷) نظریه افق ازدواج را این‌طور بیان می‌کنند که هر بزرگسالی دارای یک افق ازدواج است که به‌صورت مجموعه‌ای از باورها درباره زمان‌بندی و بستر ازدواج در آینده مفهوم‌سازی شده است. افق ازدواج دارای سه بعد است: ۱. زمان‌بندی مورد انتظار ازدواج؛ ۲. اهمیت کلی ازدواج؛ ۳. معیار فرد برای آمادگی ازدواج. این ابعاد با دامنه وسیعی از دیدگاه‌ها و رفتار فردی مرتبط بوده و مبنایی هستند برای بخش مهمی از باورهای ازدواج که در بسیاری از تحقیقات کنونی ازدواج بزرگسالان به‌کار می‌روند.

1. Marital Salience
2. Marital Paradigm Framework
3. Willoughby

پیشینه تجربی

تحقیقات اندکی به جستجوی عوامل تعیین‌کننده اهمیت ازدواج و نقش تجربه و نگرش‌های جنسی قبل از ازدواج در اهمیت ازدواج پرداخته‌اند. بیشتر مطالعات قبلی کیفی بوده و یا تنها به بررسی عوامل تعیین‌کننده قصد ازدواج و یا قصد مجرد (ریمو^۱، ۲۰۱۸) و یا ارزش ازدواج به تنهایی یا اهمیت بکارت (سینتیو، ۲۰۱۵) پرداخته‌اند. مطالعه‌ای در آفریقا ارتباط بین تمایلات ازدواج و رفتارهای جنسی را بررسی کرد و نشان داد که تمایلات ازدواج با رفتارهای جنسی جوانان در مناطق روستایی کشور مالاوی، جایی که ایدز شیوع بالایی دارد، مرتبط است. همچنین ترس از ایدز تمایلات ازدواج را تغییر می‌دهد و یافتن همسر مناسب با رفتارهای جنسی مرتبط است و اینکه همسر آینده آنها چقدر احتمال ابتلا به ایدز داشته باشد، همواره آنها را نگران می‌کند. یافته‌ها به اهمیت تمایلات ازدواج در فهم رفتارهای جنسی جوانان و خطرات ناشی از ایدز پرداخته است (کلارک^۲، ۲۰۰۹). این مطالعه نقش رفتارهای جنسی قبل از ازدواج را در تمایلات ازدواج از نظر خطرپذیری ایدز بررسی کرده است و از منظر فرهنگی به موضوع نگاه نکرده است؛ بلکه نگرانی‌های بهداشتی و سلامت، حوزه توجه مطالعه فوق بوده است.

سینتیو^۳ (۲۰۱۵) در پژوهشی معنای متفاوت و ادعاهای مختلف را در مورد بکارت بررسی کرد و به بررسی و تحلیل هنجارهای مربوط به روابط، جنسیت، ازدواج و تعارض بین نظام‌های هنجاری مختلف پرداخت. محقق با استفاده از مصاحبه عمیق با دانش‌آموزان مهاجر از کشورهای مثل عراق، ایران، فلسطین، پاکستان و سومالی در سوئد نشان داد که ازدواج برای اکثر نوجوانان هم به‌عنوان یک امر مهم و هم به‌عنوان یک بخش محوری برای سایر موضوعات است و برای آنها محافظت از پاکدامنی یک موضوع اساسی در بستر اجتماعی است. برای آنها بکارت به‌عنوان یک دارایی ویژه در اقتصاد ازدواج مطرح است و این مسئله تنها به فرد مربوط نیست، بلکه مجموعه‌ای از افراد و خانواده‌ها را درگیر خود می‌کند. ازدواج به‌عنوان موضوع محوری برای سایر موضوعات یکی از یافته‌های مهم مطالعه فوق بود.

مطالعه خلیج‌آبادی فراهانی و همکارانش (۱۳۹۲) با هدف بررسی تأثیر معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج بر سن ازدواج و تمایل به ازدواج در بین دانشجویان دانشگاه‌های تهران،

1. Raymo
2. Clark
3. Cinthio

نشان داد که تجربه جنسی تعیین‌کننده افزایش سن ازدواج است و رابطه دوستی با جنس مخالف در بین دختران با تمایل بیشتر به ازدواج همراه است. ولی قصد پسرها از وارد شدن به دوستی با جنس مخالف اصلاً ازدواج نبوده است. این پژوهش تفاوت جنسیتی واضحی در مورد نیت روابط قبل از ازدواج نشان داده است؛ به طوری که قصد پسران از روابط فوق ازدواج نبوده، در حالی که در دختران قصد ازدواج در روابط فوق بیشتر اهمیت داشته است.

مرور پژوهش‌های داخلی همچنین نشان‌گر نوعی رخداد تغییر بین نسلی در ارزش ازدواج است. مطالعه سرایی و اجاقلو (۱۳۹۲) با هدف نشان‌دادن تغییرات نسلی ارزش ازدواج، با رویکرد جامعه‌شناسی فرهنگی، در سال ۱۳۹۲ در بین ۵۰۰ زن متولد سال‌های ۱۳۴۲ تا ۱۳۷۴ در شهر زنجان نشان داد که ارزش ازدواج در نسل‌های زنان متولد ۱۳۶۷ تا ۱۳۷۴ به طور معنادار کمتر از زنان نسل قبل از سال ۱۳۴۲ بوده است. دینداری رابطه مستقیم و معنادار با ارزش ازدواج و تجربه جهانی شدن، رابطه معکوس و منفی داشته است.

همچنین مطالعه عسگری ندوشن و همکارانش (۱۳۸۸) در یزد در بین ۱۵۵ مادر و ۱۵۵ دختر نشان داد که دختران نسبت به نسل مادران، ارزش‌های مدرن‌تری در خصوص تجرد، نحوه انتخاب همسر و ازدواج خویشاوندی داشتند که می‌تواند ناشی از تغییرات ایده‌ای و نسلی بین این دو گروه باشد. همچنین پیمایش صباغچی و همکارانش (۱۳۹۶) در بین ۷۲۳ زن ۴۹-۱۵ ساله شهر یزد نشان داد که تغییر نگرش نسبت به تجرد، اولویت ازدواج بر تحصیلات، تأخیر ازدواج و رابطه دوستی قبل از ازدواج بیشتر تحت تأثیر فردگرایی، خودتحقق‌بخشی و سرمایه فرهنگی است. در همین راستا، حسینی و همکارانش (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای کیفی پدیدارشناسانه، با هدف کشف دلالت‌های معنایی ازدواج در بین جوانان ساکن شهر تهران، دریافتند که واپس‌زدگی به ازدواج ناشی از چهار مقوله ترس، بی‌میلی، افول ارزش‌های فرامادی و لذت‌گرایی " بوده و با دلایل معنایی در سه مقوله اقتصاد نایمن مرد، عدم توان مدیریت هزینه‌ها، استقلال مالی زنان، مناسبات ارزشی نوپدید شامل ارزش‌های اخلاقی و مناسبات اجتماعی - ارتباطی شامل وضعیت اجتماعی و چگونگی ارتباطات دو جنس با یکدیگر تفسیر شده است. این تحقیق به خوبی ارتباط بین ملاحظات مربوط به ازدواج و تغییرات در ارتباطات دو جنس قبل از ازدواج را نشان می‌دهد. همچنین ارزش‌های جنسی آزاد به عنوان مقوله هسته تبیین رفتار جنسی قبل از ازدواج در یکی از مطالعات کیفی با رویکرد تئوری زمینه‌ای نشان داده شد

(بهروزیان و حسنونند^۱، ۱۳۹۵). علی‌رغم این، همچنان جامعه ایران به‌خصوص در برخی استان‌ها، بر موضوع پاکدامنی و بکارت دختران نگاه سنتی دارد. این ادعا در مطالعه دیگری (نیکیراشیدی^۲ و همکارانش، ۲۰۱۹) در بین مردان تازه‌داماد در کرمان نشان داده شده است. محققان در این مطالعه به بررسی نگرش ۷۹۰ پسر تازه داماد نسبت به یکی از مهمترین ارزش‌های مربوط به ازدواج یعنی "بکارت" پرداختند. آنها نشان دادند که از نگاه ۹۰ درصد مردان تازه‌داماد، حفظ بکارت دختر ضروری است و ۸۲ درصد بکارت را یک دارایی با ارزش برای دختران می‌دانستند. این مطالعه نشان از تداوم یک هنجار محافظه‌کارانه در خصوص موضوع بکارت در بین پسران دارد. البته لازم است به ناهمگونی کشور در حوزه نگرش و رفتارهای جنسی نیز توجه داشت و لازم است مطالعات مشابه در سایر مناطق کشور با سطوح مختلف توسعه‌یافتگی و تفاوت‌های قومیتی و فرهنگی صورت گیرد تا بتوان چنین نتایجی را به جامعه ایران تعمیم داد.

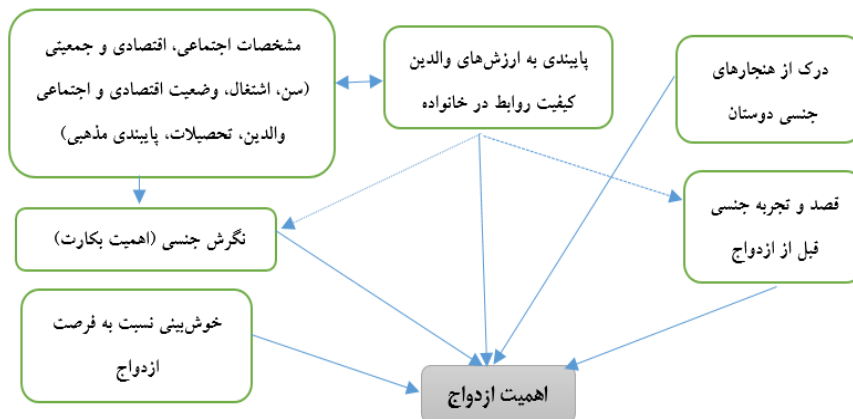
با مرور پیشینه پژوهش در ایران، مشخص شد که هیچ مطالعه‌ای به بررسی ارتباط نگرش جنسی و تجربیات جنسی قبل از ازدواج با اهمیت ازدواج در دختران نپرداخته است. اینکه نگرش و تجربیات جنسی قبل از ازدواج چه رابطه‌ای با اهمیت ازدواج دارد و چگونه اثر گذار است، یا چه عوامل دیگری تعیین‌کننده اهمیت ازدواج در دختران است، مشخص نیست. لذا این مطالعه با هدف بررسی تعیین‌کننده‌های اهمیت ازدواج در دختران تحصیلکرده با تمرکز بر نقش نگرش و رفتارهای جنسی قبل از ازدواج انجام شد. نتایج این پژوهش می‌تواند در شناخت و پیش‌بینی تحولات مربوط به ازدواج و خانواده در نسل‌های جدید در ایران و سیاست‌گذاری‌های حوزه خانواده و جمعیت کمک‌کننده باشد.

چارچوب مفهومی مطالعه

بر اساس مبانی نظری فوق و همچنین نتایج پژوهش کیفی قبلی (خلج‌آبادی فراهانی و همکاران، ۲۰۱۹) و پیشینه تجربی، یک مدل مفهومی جهت هدایت این مطالعه طراحی شد. در مطالعه کیفی قبلی با هدف شناسایی ملاحظات دختران دانشجو برای داشتن روابط جنسی قبل از ازدواج، نشان داده شد که "اهمیت ازدواج و ملاحظات مربوط به ازدواج"، عامل محوری برای تصمیم‌گیری در تجربه جنسی قبل از ازدواج در دختران است (خلج‌آبادی فراهانی و همکاران،

1. Behrouzian & Hasanvand
2. Nikirashidi

۲۰۱۹). سایر عوامل مرتبط با رفتار جنسی قبل از ازدواج از طریق اثر بر اهمیت ازدواج، تأثیر خود را بر رفتار جنسی اعمال می‌کنند. این عوامل عبارتند از نقش خانواده، هنجارهای دوستان، نگرش جنسی، خوش‌بینی نسبت به فرصت ازدواج و قصد جنسی قبل از ازدواج.

شکل ۱: چارچوب مفهومی تعیین‌کننده‌های اهمیت ازدواج در دختران دانشجو با تأکید بر نقش نگرش و رفتارهای جنسی قبل از ازدواج

بر اساس چارچوب مفهومی فوق، عوامل اجتماعی-اقتصادی و جمعیتی از عوامل تأثیرگذار در اهمیت ازدواج است. همچنین فرضیه دیگر، به رابطه بین برخی مؤلفه‌های مرتبط با خانواده و پایبندی به ارزش‌های والدین در اهمیت ازدواج مربوط است؛ فرض می‌شود دخترانی که پایبندی بیشتری به ارزش‌های سنتی والدین دارند، اهمیت ازدواج در نظرشان بیشتر است و برعکس. همچنین کیفیت روابط در خانواده نیز بر اهمیت ازدواج بررسی می‌شود؛ با فرض اینکه دخترانی که از روابط با کیفیت در خانواده بهره‌مند هستند، اهمیت ازدواج در نظرشان بیشتر است و برعکس. همچنین نقش هنجارهای جنسی همسالان نیز بر اهمیت ازدواج بررسی می‌شود. نگرشی جنسی دختران در این تحقیق متمرکز بر اهمیت بکارت از نظر دختران است. در مطالعات پیشین نشان داده شده که یکی از ملاحظات دختران برای رفتارهای جنسی قبل از ازدواج ارزش و اهمیت بکارت است. از فرضیات دیگر، رابطه تجربیات جنسی دختران قبل از ازدواج با اهمیت ازدواج است. این رابطه می‌تواند دوسویه باشد؛ فرض بر این است که اهمیت ازدواج در دخترانی که تجربه جنسی قبل از ازدواج دارند، متفاوت از افرادی است که این تجربیات را ندارند.

روش تحقیق و داده‌ها

این مطالعه بر اساس داده‌های یک پیمایش مقطعی در بین دختران دانشجو در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری در دانشگاه‌های آزاد و دولتی شهر تهران می‌باشد که در سال ۱۳۹۷ به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انجام شد. شهر تهران سهم مهمی از جمعیت دانشجویان کشور را به خود اختصاص می‌دهد و نسبت به سایر استان‌ها در معرض تغییرات اجتماعی سریع‌تری است و استان‌ها معمولاً تغییرات رفتاری در شهرهای بزرگ را دنبال می‌کنند. بنابراین، دانشجویان شهر تهران به‌عنوان جامعه آماری این پژوهش انتخاب شدند.

معیارهای ورود به مطالعه حاضر عبارت بودند از: رضایت آگاهانه برای شرکت در مطالعه، تحصیل در یکی از مقاطع تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و یا دکتری در دانشگاه‌های منتخب دولتی و آزاد در شهر تهران، و دارا بودن ملیت ایرانی. روش نمونه‌گیری از نوع سهمیه‌ای خوشه‌ای بود. طرح نمونه‌گیری بر اساس برآورد سهم دانشجویان دولتی و آزاد و گروه‌های مختلف تحصیلی و مقاطع مختلف مشخص گردید و سپس متناسب با سهم فوق، تعداد مناسب از حجم نمونه از گروه‌های مورد نظر در مطالعه وارد شد. با توجه به سهم دانشجویان بر اساس نوع دانشگاه و رشته تحصیلی و گروه‌های مختلف تحصیلی، طرح نمونه‌گیری مشخص گردید. پس از دریافت مجوز از دانشگاه‌های منتخب در سال ۱۳۹۸-۱۳۹۷، نمونه‌گیری از دانشگاه‌های دولتی و آزاد انجام شد. از بین دانشگاه‌های دولتی سه دانشگاه دولتی چند رشته‌ای به‌طور تصادفی و بر اساس میزان همکاری انتخاب شدند و مجوز نمونه‌گیری دریافت شد. از بین دانشگاه‌های چند رشته‌ای آزاد و غیر انتفاعی، دو دانشگاه به‌طور تصادفی انتخاب و مجوزهای لازم اخذ گردید و نمونه‌گیری انجام شد.

سطح اول نمونه‌گیری، نوع دانشگاه و سطح دوم، گروه تحصیلی بود که در زیر هر گروه تحصیلی، یک یا چند دانشکده به‌طور تصادفی انتخاب و نمونه‌گیری انجام شد. بدین صورت که لیست کلاس‌های روزانه بر اساس سال تحصیلی توسط پرسشگر دریافت شده و با هماهنگی مسئولین گروه، حدود ۱۰ دقیقه اول یا آخر کلاس به نمونه‌گیری اختصاص داده می‌شد. ضمن هماهنگی، از اساتید و دانشجویان پسر تقاضا می‌شد که کلاس را برای ۱۰ دقیقه ترک کنند؛ محقق پس از ارائه اطلاعات لازم به دختران دانشجو، از آنها دعوت به شرکت در مطالعه می‌کرد؛ بدین ترتیب که ایمیل یا شماره تماس خود را بدون درج نام در اختیار محقق قرار دهند تا لینک

پرسشنامه آنلاین برای آنها ارسال گردد. قبل از شرکت در مطالعه، رضایت آگاهانه آنها به‌طور شفاهی دریافت شده و با اطمینان از محرمانه بودن اطلاعات و بی‌نام بودن پرسشنامه، ایمیل و یا شماره موبایل آنها دریافت می‌شد. سپس پرسشگر در عرض ۴۸ ساعت لینک پرسشنامه آنلاین را برای آنان ارسال می‌کرد. همچنین پس از دو روز نیز یک یادآور برای افرادی که موفق به تکمیل پرسشنامه نشده بودند ارسال می‌شد.

ابزار اولیه پژوهش یک پرسشنامه آنلاین شامل ۷۱ گویه و ۱۲ سوال در مورد مشخصات جمعیت‌شناختی و اقتصادی اجتماعی فرد بود. پاسخ هر گویه با استفاده از طیف ۵ قسمتی لیکرتی سنجیده می‌شد (خیلی موافقم، موافقم، بی‌نظر، مخالفم، خیلی مخالفم). مطالعه آزمایشی^۱ بر روی ۱۸۲ دختر جوان ۱۸ تا ۴۰ ساله با استفاده از پرسشنامه آنلاین و روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی و آسان انجام شد و بازخورد دختران در مورد پرسشنامه، سؤالات و گویه‌های مختلف دریافت شد و داده‌های مطالعه آزمایشی مورد آزمون‌های تحلیل عاملی و سنجش پایایی سازه‌ها قرار گرفت. در ابزار اولیه، برخی گویه‌ها بر اساس نتایج تحلیل عاملی و همچنین بر اساس نظرات دختران حذف شده و جمله‌بندی تعدادی دیگر نیز اصلاح گردید. گویه‌هایی که با حذف آنها پایایی درونی مقیاس افزایش می‌یافت و یا همبستگی بالایی با سایر گویه‌ها در یک عامل نداشتند حذف شده و در نهایت تعداد گویه‌ها به ۶۱ گویه کاهش یافت.

متغیرهای جمعیتی، اقتصادی و اجتماعی در این پژوهش شامل متغیر سن (زیر ۲۰ سال، ۲۱-۲۰ سال و بالای ۲۱ سال)، وضعیت سکونت (زندگی با هر دوی والدین، زندگی با یکی از والدین، زندگی در خوابگاه دانشجویی، زندگی با دوستان در منزل خصوصی، زندگی تنها، سایر)، اشتغال (بلی با هدف کسب درآمد، بلی بدون هدف کسب درآمد، خیر)، درآمد ماهیانه (زیر دو میلیون تومان، بین ۲ تا ۴ میلیون تومان، بالای ۴ میلیون تومان)، تحصیلات مادر (بی‌سواد، ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان و دیپلم، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری)، تحصیلات پدر (بی‌سواد، ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان و دیپلم، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری) بود. مشخصات دانشگاهی شامل نوع دانشگاه (دولتی و آزاد)، مقطع تحصیلی (فوق دیپلم و کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکتری تخصصی)، گروه تحصیلی (علوم انسانی، علوم پایه و کشاورزی، هنر، علم مهندسی، پزشکی) بود.

برخی متغیرهای طبقه‌ای به شرح زیر می‌باشند: مصرف سیگار (خیر هرگز، بلی گه‌گاهی، بلی اغلب، بلی همیشه)، مصرف مشروبات الکلی (خیر هرگز، بلی کمتر از ۵ بار، بلی بیش از ۵ بار)، تجربه روابط با جنس مخالف (خیر هیچ تجربه‌ای نداشتم، بلی فقط رابطه دوستی با جنس مخالف داشتم، هم رابطه دوستی و هم رابطه جنسی داشتم، تمایلی به پاسخ دادن ندارم). در این پژوهش سایر متغیرها از نوع مقیاس یا سازه بودند که بر اساس گویه‌های مربوطه و با استفاده از تحلیل عاملی و سنجش پایایی درونی یا روایی سازه ساخته شدند. جزئیات این متغیرها در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: مشخصات و جزئیات متغیرهای وابسته و مستقل

گویه‌ها	جهت سازه	آلفای کرونباخ	مقیاس یا سازه	متغیر
۱. ظرف ۵ سال آینده، مهم‌ترین برنامه من ازدواج است.				وابسته ازدواج
۲. ازدواج برای من، نسبت به ادامه تحصیل اولویت بیشتری دارد.				
۳. من اصلاً قصد ازدواج ندارم .	نمره بالا، اهمیت		۳۵-۷	
۴. اگر موقعیت ازدواج برایم پیش آید، خیلی دوست دارم ازدواج کنم.	بالای ازدواج و نمره	۰/۸۷۱		
۵. برای من ازدواج خیلی مهمه.	پایین، اهمیت پایین			
۶. من ترجیح می‌دهم زودتر ازدواج کنم تا اینکه با پسران رابطه دوستی داشته باشم.	ازدواج			
۷. ازدواج، تنها راه حل پاسخگویی به نیاز جنسی جوان‌ها است.				
۸. این روزها موقعیت ازدواج برای دخترها کمتر فراهم می‌شود.	نمره بالا، پیش‌آگهی		۲۰-۴	پیش‌آگهی ازدواج
۹. قصد پسرها از دوستی با دختران، تنها خوش‌گذرانی است.	و امید بالاتر ازدواج	۰/۷۰۷		
۱۰. پسرهای این دوره برای ازدواج قابل اعتماد نیستند.	یا خوش‌بینی بهتر و برعکس			
۱۱. آنقدر شرایط ازدواج سخت شده که دیگر کمتر پسری به ازدواج فکر می‌کند.				
۱۲. حفظ بکارت برای من خیلی مهم است.				
۱۳. ارزش دختر به بکارتش نیست.	نمره بیشتر، اهمیت		۲۰-۴	اهمیت بکارت ^۱
۱۴. بکارت یک خط قرمزیه که باید وجود داشته باشه.	بیشتر بکارت و برعکس	۰/۸۳۲		
۱۵. حتی روشنفکرترین پسرها هم در زمان ازدواج، بکارت همسرشان برایشان خیلی مهمه.				

۱. منظور از بکارت در این مطالعه بکارت فیزیکی و یا پرده بکارت سالم در دختران است. هرچند پاکدامنی لزوماً معادل حفظ بکارت فیزیکی نیست.

متغیر	مقیاس یا سازه	طیف	آلفای کرونباخ	جهت سازه	گویه‌ها
پایبندی به ارزشهای والدین	۱۵-۳	۰/۸۰۱	نمره بالا، پایبندی بیشتر و برعکس	۱۶. به خاطر نگره داشتن حرمت پدر و مادرم، به سمت رابطه جنسی قبل از ازدواج نمی‌روم.	
				۱۷. خانواده‌ام برایم خیلی زحمت کشیدند، بنابراین ارزش‌های آنها را نادیده نمی‌گیرم.	
				۱۸. اگر رابطه جنسی برقرار کنم، احساس می‌کنم به خانواده‌ام خیانت کرده‌ام.	
کیفیت روابط در خانواده	۳۰-۶	۰/۷۵۶	نمره بالاتر، کیفیت بهتر روابط و برعکس	۱۹. مادرم همیشه راهنمایی‌های خوبی به من می‌کند.	
				۲۰. والدین من در کل به من زیاد اعتماد ندارند.	
				۲۱. اغلب اوقات رابطه صمیمانه‌ای بین پدر و مادرم وجود ندارد.	
				۲۲. مادرم کمتر فرصت ارتباط صمیمانه با ما را دارد.	
				۲۳. خانواده من صحبت در رابطه با مسائل جنسی را مغایر با عفت و حیا می‌دانند.	
۲۴. من اگر در رابطه با جنس مخالف باشم، با مادرم در میان می‌گذارم.					
درک از هنجار دوستان	۲۰-۴	۰/۷۲۴	نمره بالاتر، هنجار آزاد جنسی در دوستان و نمره پایین، هنجار جنسی محافظه کار در دوستان)	۲۵. بکارت برای بیشتر دوستان من اهمیت دارد.	
				۲۶. بیشتر دوستان من اعتقاد دارند اگر عاشق کسی باشند، می‌توانند با او رابطه جنسی داشته باشند.	
				۲۷. بیشتر دوستان من فکر می‌کنند، کسی که رابطه جنسی را قبل از ازدواج تجربه نکرده است، امروزی نیست.	
				۲۸. هنوز بیشتر دختران به پرهیز از روابط جنسی قبل از ازدواج پایبند هستند.	
پایبندی به مذهب	۱۵-۳	۰/۸۶۸	نمره بالا، پایبندی بیشتر به مذهب و برعکس	۲۹. مهمترین عاملی که باعث می‌شود تن به رابطه جنسی قبل از ازدواج ندهم، عقاید مذهبی‌ام است	
				۳۰. معتقدم وقتی کسی مذهبی هست از سوی خدا کنترل می‌شود	
				۳۱. اعتقادات مذهبی‌ام باعث شده وارد رابطه با نامحرم نشوم	
قصد رابطه جنسی قبل از ازدواج	۲۰-۴	۰/۹۱۶	نمره بالاتر، قصد بیشتر برای روابط جنسی قبل از ازدواج و برعکس	۳۲. حتی اگر به پسری علاقمند باشم، من با او رابطه جنسی برقرار نمی‌کنم.	
				۳۳. من با فردی از جنس مخالف که واقعاً عاشقم باشد، رابطه جنسی برقرار نمی‌کنم	
				۳۴. حتی اگر فردی قصد ازدواج با من داشته باشد، با او رابطه جنسی برقرار نمی‌کنم	
				۳۵. من قصد دارم رابطه جنسی را قبل از ازدواج تجربه کنم تا ببینم چگونه است	

بر اساس فرمول محاسبه حجم نمونه در مطالعات مورد شاهدهی حجم نمونه ۷۸۰ نفر برآورد شد که با احتساب ضریب اثر طراحی مطالعه^۱ معادل ۱/۵، با توجه به خوشه‌ای بودن نمونه‌گیری، حجم نمونه معادل ۱۱۷۰ نفر برآورد شد که با توجه به محدودیت‌های اجرایی و کار میدانی و زمان‌بندی پژوهش، نمونه‌گیری با تعداد نمونه ۱۰۶۰ دانشجوی دختر متوقف شد. بر اساس مطالعه آزمایشی، با توجه به دقت بالای پاسخگویی و درصد ناچیز داده‌های مفقوده، این تعداد نمونه مناسب برای تحلیل‌ها در نظر گرفته شد. میزان پاسخگویی به سؤالات بین ۹۸ تا ۹۹ درصد بود. در مرحله تحلیل، تعداد ۵ پرسشنامه به‌علت تکمیل ناقص و یا پاسخ بی‌نظر به اکثر گویه‌ها، کنار گذاشته شدند. لذا در نهایت تعداد ۱۰۵۵ پرسشنامه تحلیل شد.

داده‌های پرسشنامه آنلاین در قالب نرم‌افزار excel استخراج شده و در SPSS تحلیل شد. بر اساس نوع دانشگاه، نمونه منطبق بر سهم مورد نظر برای دانشگاه‌های دولتی و آزاد بود ولی با توجه به مشکلات میدانی در همکاری برخی از دانشکده‌ها، مانند هنر، تعداد مورد نیاز برخی از رشته‌ها کمتر از مورد انتظار در جامعه دانشجویان بوده که در مرحله تحلیل، داده‌ها بر اساس متغیر وزن‌دهی گروه تحصیلی، وزن‌دهی شد. لذا تفاوت نمونه با جامعه آماری از نظر گروه تحصیلی با وزن‌دهی بر اساس گروه تحصیلی اصلاح شد. داده‌ها در زمان توصیف و تحلیل دومتغیره، بر اساس ضرایب فوق وزن‌دهی شدند. ضرایب وزن‌دهی برای رشته‌های علوم انسانی (۰/۹۸)، علوم پایه و کشاورزی (۰/۳۹)، هنر (۵/۶ درصد)، علوم مهندسی (۱/۰۷۳ درصد) و علوم پزشکی (۱/۳۹ درصد) اعمال شد.

هر یک از سازه‌های متغیرهای مستقل با استفاده از تحلیل عاملی بررسی شده و با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، رابطه بین متغیر وابسته و مستقل بررسی گردید. همچنین میانگین نمره سازه اهمیت ازدواج بر حسب گزینه‌های وضعیت جمعیتی و اقتصادی اجتماعی با استفاده از تی تست مستقل و تحلیل آنالیز واریانس (ANOVA) آزمون گردید. به‌منظور بررسی رابطه بین اهمیت ازدواج و تجربه جنسی با سن، از تحلیل جدول عمر استفاده گردید. در نهایت، برای بررسی و تعیین متغیرهای تعیین‌کننده و با پیش‌بینی‌کننده اهمیت ازدواج، از تحلیل رگرسیون چندمتغیره خطی در قالب سه مدل استفاده شد.

یافته‌ها

میانگین سنی دختران مورد بررسی در این پیمایش ۲۱/۲ سال (انحراف معیار=۳/۳۲) با طیف ۱۷ سال تا ۴۰ سال بود. از نظر توزیع گروه‌های سنی، حدود ۳۶ درصد بین ۲۱-۲۰ سال و حدود ۳۳ درصد بالای ۲۱ سال سن داشتند. اکثر دختران (۸۰ درصد) در زمان مطالعه، با هر دوی والدین زندگی می‌کردند. اکثر دانشجویان دختر (۶۴/۳ درصد)، تجربه اشتغال نداشتند. از نظر وضعیت درآمدی خانوار، حدود ۴۸ درصد درآمد ماهانه بالای ۴ میلیون تومان داشتند و حدود ۱۲ درصد، درآمد خانواده خود را کمتر از ۲ میلیون در ماه گزارش کردند. بیشتر دانشجویان دارای مادری با تحصیلات دبیرستان و دیپلم (۴۳/۶ درصد) و کارشناسی (۳۱/۲ درصد) بودند، درحالی‌که پدران دختران از سطح تحصیلات بالاتری برخوردار بودند؛ به طوری‌که حدود ۲۰ درصد کارشناسی ارشد و دکترا بودند. کمی بیش از ۵۸ درصد دانشجویان در دانشگاه آزاد و حدود ۴۲ درصد در دانشگاه دولتی تحصیل می‌کردند. اکثر دانشجویان (۸۰/۱ درصد) در مقطع کارشناسی و فوق دیپلم بودند و ۱۹/۹ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و دکترا تحصیل می‌کردند. اکثر افراد نمونه (۴۸/۵ درصد) در گروه علوم انسانی تحصیل می‌کردند و علوم مهندسی با حدود ۳۰ درصد، علوم پایه و کشاورزی با ۶/۱ درصد، هنر با ۹/۰ درصد و علوم پزشکی با ۶/۲ درصد سایر گروه‌های تحصیلی نمونه را تشکیل می‌دادند.

حدود ۸۱ درصد دختران دانشجو هرگز سیگار کشیدن را تجربه نکرده‌اند. در خصوص مصرف مشروبات الکلی، حدود ۱۴ درصد تجربه مصرف مشروبات الکلی را کمتر از ۵ بار داشته‌اند و حدود ۱۱ درصد نیز بیش از ۵ بار مصرف مشروبات الکلی را تجربه کرده‌اند. در خصوص تجربه روابط با جنس مخالف قبل از ازدواج، ۴۲ درصد دختران هیچ تجربه روابط با جنس مخالف نداشتند؛ ۳۶ درصد فقط تجربه دوستی با جنس مخالف را گزارش کردند، ۱۳ درصد هم تجربه دوستی و هم تجربه جنسی داشته و ۹ درصد نیز تمایلی به گزارش این روابط نداشتند (جدول ۲).

جدول ۲: مشخصات اجتماعی، اقتصادی و جمعیتی نمونه و برخی متغیرهای رفتاری پس از وزندهی

متغیر	تعداد	درصد	متغیر	تعداد	درصد
سن					
زیر ۲۰ سال	۳۱۲	۳۱/۵	بلی با هدف کسب درآمد	۲۶۸	۲۶/۷
۲۰-۲۱ سال	۳۵۴	۳۵/۹	بلی، بدون کسب درآمد	۹۰	۹/۰
بالای ۲۱ سال	۳۳۴	۳۲/۷	خیر	۶۴۵	۶۴/۳
وضعیت سکونت					
زندگی با هر دوی والدین	۸۰۶	۸۰/۳	مقطع تحصیلی	۸۰۲	۸۰/۱
زندگی با یکی از والدین	۶۲	۶/۲	فوق دیپلم و کارشناسی	۱۸۵	۱۸/۵
زندگی در خوابگاه دانشجویی	۸۸	۸/۸	کارشناسی ارشد	۱۴	۱/۴
زندگی با دوستان در منزل خصوصی	۱۲	۱/۲	دکترای تخصصی		
زندگی تنها /سایر	۳۶	۳/۶			
درآمد ماهانه خانواده					
زیر ۲ میلیون تومان	۱۱۸	۱۱/۹	نوع دانشگاه	۴۱۸	۴۱/۹
بین ۲ تا ۴ میلیون تومان	۳۹۳	۳۹/۵	دولتی	۵۸۰	۵۸/۱
بیش از ۴ میلیون تومان	۴۸۳	۴۸/۶	آزاد		
تحصیلات مادر					
بی سواد	۱۵	۱/۵	تحصیلات پدر	۸	۰/۸
ابتدایی	۷۲	۷/۲	بی سواد	۴۴	۴/۴
راهنمایی	۷۸	۷/۸	ابتدایی	۸۵	۸/۵
دبیرستان و دیپلم	۴۳۷	۴۳/۶	راهنمایی	۳۷۷	۳۷/۶
کارشناسی	۳۱۲	۳۱/۲	دبیرستان و دیپلم	۲۸۵	۲۸/۴
کارشناسی ارشد و دکتری	۸۸	۸/۸	کارشناسی	۲۰۴	۲۰/۳
گروه تحصیلی					
علوم انسانی	۴۸۷	۴۸/۵	مصرف سیگار	۸۱۶	۸۱/۳
علوم پایه و کشاورزی	۶۱	۶/۱	خیر، هرگز	۱۳۳	۱۳/۳
هنر	۹۰	۹/۰	بلی، گهگاهی	۳۳	۳/۳
علوم مهندسی	۳۰۳	۳۰/۱	بلی، اغلب	۲۱	۲/۱
پزشکی	۶۳	۶/۲	بلی، همیشه		
مصرف مشروبات الکلی					
خیر، هرگز	۷۵۵	۷۵/۳	تجربه روابط با جنس مخالف	۴۱۶	۴۱/۶
بلی، کمتر از ۵ بار	۱۴۱	۱۴/۰	بدون هیچ تجربه	۳۵۵	۳۵/۵
بلی، بیش از ۵ بار	۱۰۷	۱۰/۷	فقط تجربه دوستی	۱۲۹	۱۲/۹
			هم دوستی و هم جنسی	۹۰	۹/۰
			عدم تمایل به گزارش		

توجه: به علت تفاوت در داده‌های مفقوده در متغیرهای مختلف، تعداد کل نمونه در تحلیل‌های مختلف از ۱۰۲۹ تا ۱۰۴۱ متغیر بود.

توصیف اهمیت ازدواج

اهمیت و ارزش ازدواج از نگاه دختران شامل نگرش و نیت آنها در مورد موضوعات مختلف ازدواج بود که شامل: "برنامه ازدواج در ۵ سال آینده"، "اولویت ازدواج به ادامه تحصیل"، "قصد ازدواج"، "تمایل به ازدواج در صورت فراهم آمدن شرایط"، "اهمیت ازدواج برای فرد"، "ترجیح ازدواج زودتر به جای روابط دوستی با جنس مخالف قبل از ازدواج" و "ازدواج تنها راه پاسخگویی به نیاز جنسی جوانان" بود. حدود ۲۵ درصد دانشجویان دختر در مورد برنامه ازدواج خود تا ۵ سال آینده نظری نداشتند. مهمترین برنامه حدود ۴۰ درصد دختران در ۵ سال آینده ازدواج بود و کمی کمتر از این نسبت (۳۵ درصد) برنامه‌ای برای ازدواج در ۵ سال آینده نداشتند. شصت و یک درصد دختران برایشان ازدواج نسبت به ادامه تحصیل اولویت نداشت که این یافته مهمی بود و فقط حدود ۲۰ درصد ازدواج را به ادامه تحصیل اولویت دادند. حدود ۷۶ درصد دختران دانشجو قصد ازدواج داشتند؛ به این شکل که این گروه با عبارت "من اصلاً قصد ازدواج ندارم" مخالف یا خیلی مخالف بودند. فقط حدود ۱۰ درصد قصد ازدواج نداشتند. پاسخ‌ها به این گویه از یک چولگی مثبت (کشیدگی به سمت مقادیر بزرگ‌تر) برخوردار بود. این یافته نشان‌گر این است که قصد ازدواج در دختران همچنان بالاست و تمایلی به باقی ماندن در حالت مجرد وجود ندارد. حدود ۵۰ درصد دختران معتقد بودند که اگر موقعیت ازدواج برایشان فراهم شود تمایل دارند ازدواج کنند و فقط ۱۹/۳ درصد چنین تمایلی نداشتند. افرادی که معتقد بودند که ازدواج برایشان خیلی مهم است حدود ۵۱ درصد بودند.

در خصوص ترجیح ازدواج زودتر نسبت به داشتن رابطه دوستی با جنس مخالف، توزیع پاسخ‌ها کاملاً نرمال بود. به‌طوری‌که حدود ۴۴ درصد موافق این عبارت بودند؛ یعنی ازدواج کردن را بر دوستی با جنس مخالف ترجیح می‌دادند. درحالی‌که، معادل همین میزان (۴۳ درصد) مخالف این گویه بودند. لذا به نظر می‌رسد دوستی با جنس مخالف در دید دختران با ازدواج در رقابت و جایگزینی قرار نمی‌گیرد و دو مقوله جداگانه است. در مورد گویه "ازدواج تنها راه پاسخگویی به نیاز جنسی جوانان است"، سهم مهمی موافق بوده (۴۷ درصد) و کمی بیش از یک سوم افراد (۳۵/۴ درصد) مخالف بودند و حدود ۱۸ درصد نظری نداشتند.

جدول ۳: توصیف گویه‌های اهمیت ازدواج (به درصد)

گویه	خیلی موافق	موافق	مخالف	خیلی مخالف	طیف	انحراف معیار
۱	۱۲/۹	۲۷/۲	۲۴/۶	۲۲/۱	۱۳/۱	۵-۱ ۲/۹۵ ۱/۲۴
۲	۶/۲	۱۱/۸	۲۰/۰	۳۹/۹	۲۲/۲	۵-۱ ۳/۶۰ ۱/۱۴
۳	۳/۴	۶/۵	۱۴/۵	۳۷/۹	۳۷/۷	۵-۱ ۴/۰۰ ۱/۰۴
۴	۱۷/۱	۳۳/۷	۲۹/۸	۱۶/۷	۲/۶	۵-۱ ۲/۵۴ ۱/۰۴
۵	۱۵/۸	۳۴/۸	۲۲/۱	۲۰/۶	۶/۷	۵-۱ ۲/۶۸ ۱/۱۶
۶	۱۸/۹	۲۴/۹	۱۶/۴	۲۶/۹	۱۲/۹	۵-۱ ۲/۹۰ ۱/۳۴
۷	۲۳/۷	۲۳/۱	۱۷/۹	۲۲/۰	۱۳/۴	۵-۱ ۲/۷۸ ۱/۳۷

عوامل مرتبط با اهمیت ازدواج

بر اساس تحلیل دو متغیره، متغیرهای سن، مقطع تحصیلی، وضعیت سکونت با والدین، تحصیلات مادر و پدر با مقیاس اهمیت ازدواج رابطه آماری معنادار دارند. به نحوی که میانگین نمره اهمیت ازدواج با افزایش سن، به طور معناداری افزایش می‌یابد. به عنوان مثال میانگین نمره اهمیت ازدواج در دانشجویان ۲۲ ساله و بیشتر (۲۳/۵) به طور معناداری از میانگین این نمره در دانشجویان ۱۹ ساله و کمتر (۲۱/۷) بیشتر است. این یافته در راستای افزایش اهمیت ازدواج با افزایش مقاطع تحصیلی است که طبیعتاً به علت بالاتر بودن سن می‌باشد ($P < 0.01$).

اهمیت ازدواج برای دخترانی که با هر دوی والدین زندگی می‌کنند از دخترانی که با یکی از والدین، یا در منزل خصوصی تنها زندگی می‌کنند، به طور معناداری بالاتر است (۲۲/۹) در برابر ۲۰/۶ و ۱۸/۶ ($P < 0.01$). همچنین، دختران با والدین تحصیل کرده‌تر اهمیت کمتری برای ازدواج قائل هستند تا دختران با والدین کم تحصیلات. میانگین نمره اهمیت ازدواج در دختران با مادر بی‌سواد و یا سواد ابتدایی (۲۷/۶ و ۲۳/۹) به طور معناداری بیشتر از دختران با مادر تحصیل کرده دانشگاهی (کارشناسی ارشد و دکتری) است (۲۰/۷) ($P < 0.001$). مشابه این یافته، در مورد تحصیلات پدر نیز به دست آمد (جدول ۴).

جدول ۴: عوامل اجتماعی اقتصادی و جمعیتی مرتبط با اهمیت ازدواج بر اساس تحلیل دو متغیره

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	P-value
گروه سنی				۰/۰۰۱
۱۹ سال و کمتر	۳۱۰	۲۱/۷	۶/۲۵	
۲۰-۲۱ سال	۳۴۸	۲۲/۴	۳۸/۶	
۲۲ ساله و بیشتر	۳۲۳	۲۳/۵	۶/۱۸	
نوع دانشگاه				۰/۶۲۰
دولتی	۴۱۴	۲۲/۷	۶/۲۱	
آزاد	۵۷۵	۲۲/۵	۶/۳۷	
مقطع تحصیلی				۰/۰۰۷
کارشناسی / فوق دیپلم	۷۹۳	۲۲/۲	۶/۳۴	
کارشناسی ارشد	۱۸۴	۲۳/۸	۶/۰۳	
دکتر	۱۴	۲۳/۸	۶/۵۵	
گروه تحصیلی				۰/۱۲۵
علوم انسانی	۴۷۹	۲۲/۹	۶/۳۱	
علوم پایه و کشاورزی	۶۰	۲۳/۳	۶/۳۵	
هنر	۹۰	۲۱/۶	۶/۸۴	
علوم مهندسی	۳۰۲	۲۲/۱	۶/۱۶	
پزشکی	۶۳	۲۳/۵	۵/۹۷	
وضعیت سکونت				۰/۰۰۹
زندگی با هر دوی والدین	۷۹۷	۲۲/۹	۶/۳۳	
زندگی با یکی از والدین	۶۱	۲۰/۶	۵/۸۳	
زندگی در خوابگاه دانشجویی	۸۸	۲۱/۹	۶/۰۹	
زندگی در منزل خصوصی	۱۲	۱۸/۶	۶/۹۲	
زندگی تنها	۲۷	۲۱/۴	۵/۹۰	
سایر	۹	۲۰/۷	۶/۲۹	
اشتغال در ۱۲ ماه گذشته				۰/۲۱۱
بلی با هدف کسب درآمد	۲۶۳	۲۲/۷	۶/۸۴	
بلی، بدون کسب درآمد	۸۹	۲۱/۴	۶/۴۶	
خیر	۶۴۱	۲۲/۶	۶/۰۴	
درآمد ماهانه خانواده				۰/۱۲۸
زیر ۲ میلیون تومان	۱۱۷	۲۳/۴	۶/۶۶	
بین ۲ تا ۴ میلیون تومان	۳۸۸	۲۲/۷	۶/۳۲	
بیش از ۴ میلیون تومان	۴۷۹	۲۲/۲	۶/۲۰	

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	P-value
تحصیلات مادر				
بی سواد	۱۵	۲۷/۶	۶/۲۱	< ۰/۰۰۱
ابتدایی	۷۲	۲۳/۹	۶/۱۵	
راهنمایی	۷۷	۲۳/۸	۵/۹۱	
دبیرستان و دیپلم	۴۳۰	۲۲/۹	۶/۰۸	
کارشناسی	۳۱۱	۲۲/۷	۶/۵۸	
کارشناسی ارشد و دکتری	۸۸	۲۰/۷	۶/۰۲	
تحصیلات پدر				
بی سواد	۸	۲۹/۱	۳/۴	< ۰/۰۰۱
ابتدایی	۴۴	۲۴/۱	۶/۴	
راهنمایی	۸۴	۲۴/۱	۵/۹	
دبیرستان و دیپلم	۳۷۳	۲۳/۰	۶/۰	
کارشناسی	۲۸۲	۲۱/۶	۶/۲	
کارشناسی ارشد و دکتری	۲۰۳	۲۲/۰	۶/۸	

رابطه بین اهمیت ازدواج با تجربیات دوستی و جنسی قبل از ازدواج و سایر رفتارهای پرخطر تحلیل دومتغیره نشان داد دخترانی که هیچ تجربه دوستی با جنس مخالف قبل از ازدواج نداشته، به طور معناداری برای ازدواج اهمیت زیادتری قائل بودند (میانگین نمره ۲۳/۸ انحراف معیار=۶/۱۸)، برعکس، در دختران با تجربه جنسی قبل از ازدواج، اهمیت ازدواج به طور معناداری کمتر از دخترانی بود که روابط فوق را نداشتند و یا فقط رابطه دوستی با جنس مخالف داشتند. به طوری که نمره میانگین اهمیت ازدواج در دخترانی که تجربه جنسی داشتند $SD=۶/۳۷$ ۱۹/۴ و در دخترانی که فقط رابطه دوستی با جنس مخالف داشتند، $SD=۶/۰۳$ ۲۲/۴ بود. با توجه به هنجار نبودن رابطه جنسی قبل از ازدواج، دخترانی که تمایل به گزارش رابطه دوستی و جنسی قبل از ازدواج خود نبودند بیشتر احتمال داشت که رابطه جنسی را تجربه کرده باشند. در این گروه نیز اهمیت ازدواج به طور معناداری کمتر از گروهی بود که هیچ رابطه‌ای نداشته و یا فقط رابطه دوستی با جنس مخالف داشته‌اند؛ ولی به مراتب بالاتر از افرادی بود که تجربه جنسی داشتند.

رفتارهای مصرف سیگار و الکل نیز که می‌توانند با نگرش‌های جنسی آزادتر رابطه داشته باشند، به‌طور فاحش و مهمی با کاهش اهمیت ازدواج در دختران همراه بود؛ به‌طوری‌که میانگین نمره اهمیت ازدواج در دخترانی که اغلب سیگار می‌کشند، به‌طور قابل‌توجه و معناداری کمتر از دخترانی است که هرگز سیگار نمی‌کشند. این موضوع در مورد الکل نیز به همین شکل صادق است.

جدول ۵: رابطه بین اهمیت ازدواج با تجربیات دوستی و جنسی قبل از ازدواج و سایر رفتارهای پرخطر

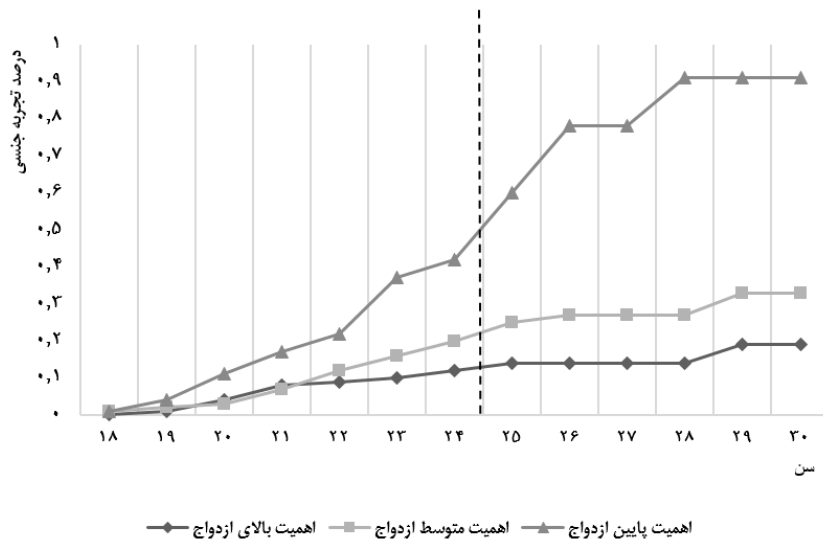
P-value	انحراف معیار	میانگین	تعداد		
< ۰/۰۰۱				تجربیات قبل از ازدواج با جنس مخالف	
		۶/۱۸	۲۳/۸	۴۱۶	بدون هیچ تجربه
		۶/۰۳	۲۲/۴	۳۵۵	فقط تجربه دوستی
		۶/۳۷	۱۹/۴	۱۲۹	هم تجربه دوستی و هم جنسی
	۶/۳۰	۲۱/۹	۹۰	عدم تمایل به پاسخگویی	
< ۰/۰۰۱				مصرف سیگار	
		۶/۰	۲۲/۵	۸۰۹	خیر، هرگز
		۵/۵	۱۸/۸	۱۳۱	بلی، گه‌گاهی
		۷/۰	۱۷/۹	۳۲	بلی، اغلب
		۶/۱	۱۵/۹	۲۱	بلی، همیشه
< ۰/۰۰۱				مصرف مشروبات الکلی	
		۶/۱۴	۲۳/۶	۷۴۹	خیر، هرگز
		۵/۵۳	۲۰/۵	۱۴۰	بلی، کمتر از ۵ بار
		۵/۵۱	۱۷/۷	۱۰۴	بلی، بیش از ۵ بار

تجربه تماس جنسی بر حسب سن و اهمیت ازدواج

بر اساس تحلیل بقا و جدول عمر، درصد تجمعی تجربه جنسی در دختران بر حسب سن و بر اساس اهمیت ازدواج در نمودار ۱ نشان داده شده است. در این نمودار، در دخترانی که اهمیت ازدواج برای آنها کمتر است، درصد تجمعی تجربه جنسی در سنین خاص آنها بیشتر است. به‌عنوان مثال، حدود ۶۰ درصد دخترانی که ازدواج برایشان از اهمیت کمتری برخوردار است،

تا سن ۲۵ سالگی تجربه جنسی دارند؛ درحالی که این رقم به طور قابل توجهی در دختران با اهمیت بالای ازدواج کمتر است. بر این اساس، فقط حدود ۱۲ درصد دختران با اهمیت بالای ازدواج تا سن ۲۵ سالگی تجربه جنسی قبل از ازدواج دارند.

نمودار ۱: جدول عمر تجربه جنسی در دختران دانشجوی در تهران بر اساس اهمیت ازدواج

همبستگی پیرسون بین مقیاس های نگرشی، هنجاری، رفتاری و اهمیت ازدواج

ضرایب همبستگی پیرسون بین مقیاس های نگرشی، هنجاری و رفتاری و اهمیت ازدواج در جدول ۶ نشان داده شده است. در این ماتریس، نشان داده شد که پابندی مذهبی، اهمیت بکارت و پابندی به ارزش های والدین، همبستگی قوی و معناداری مستقیم با اهمیت ازدواج از نگاه دختران دارد (به ترتیب ۰/۵۰۲، ۰/۵۰۱ و ۰/۳۴۱، $p < 0.001$). همچنین قصد جنسی قبل از ازدواج و درک از هنجار جنسی همسالان با اهمیت ازدواج رابطه معکوس و معنادار مهمی دارد (به ترتیب $-0/418$ و $-0/262$ ، $P < 0.001$).

است که با هر دوی والدین زندگی می‌کند ($P < 0.05$). این مدل حدود ۱۷ درصد از تغییرات اهمیت ازدواج را در دختران دانشجو تبیین می‌کند.

در دومین مدل، عوامل دیگر پس از کنترل اثر سن و تحصیلات مادر وارد مدل شدند که عبارتند از: خوش‌بینی نسبت به فرصت ازدواج، اهمیت بکارت، پایداری به ارزش‌های والدین، هنجار جنسی همسالان و پایداری مذهبی. در این مدل، اهمیت بکارت و اهمیت مذهب، به‌طور مستقیم دو تعیین‌کننده مهم اهمیت ازدواج می‌باشند، به‌طوری‌که نمره اهمیت ازدواج با افزایش یک واحد به نمره اهمیت بکارت، ۰/۴۳ افزایش می‌یابد ($P < 0.001$). همچنین با افزایش یک واحد به نمره پایداری مذهبی، نمره اهمیت ازدواج ۰/۵۰ افزایش می‌یابد ($P < 0.001$). خوش‌بینی نسبت به فرصت ازدواج در سطح معناداری ۰/۰۵ رابطه معنادار و معکوسی با اهمیت ازدواج دارد؛ به‌طوری‌که با افزایش یک واحد به نمره فوق، نمره اهمیت ازدواج ۰/۱۲ کاهش می‌یابد ($P < 0.05$). هرچند این معناداری مرزی بوده و خیلی قوی نیست. این مدل حدود ۳۵ درصد از تغییرات اهمیت ازدواج را توضیح می‌دهد.

جدول ۷: عوامل تعیین‌کننده اهمیت ازدواج در دختران دانشجو بر اساس تحلیل رگرسیون خطی

چند متغیره

مدل ۳				مدل ۲				مدل ۱				متغیرهای پیش‌بین
P	Beta	SE	B	P	Beta	SE	B	P	Beta	SE	B	
												سکونت با والدین (۰=بلی، ۱=خیر)
												مصرف سیگار (۰=خیر، ۱=بلی)
												مصرف مشروبات الکلی (۰=خیر، ۱=بلی)
												تجربه جنسی قبل از ازدواج (۰=خیر، ۱=بلی)
												سن
												تحصیلات مادر
												خوش‌بینی نسبت به فرصت ازدواج
												نگرش به اهمیت بکارت
												پایداری به ارزش‌های والدین
												هنجار جنسی همسالان
												پایداری مذهبی
												قصد جنسی قبل از ازدواج
												ثابت
												Adjusted R Square

مدل سوم رگرسیون چندگانه علاوه بر متغیرهای مدل دوم، متغیر قصد رابطه جنسی قبل از ازدواج (به‌عنوان یک سازه) به جای تجربه جنسی را نیز وارد کرده تا نقش تعیین‌کنندگی این متغیر را پس از کنترل اثر سایر متغیرها بسنجد. در این مدل فقط دو متغیر پایبندی مذهبی و اهمیت بکارت یا پاکدامنی به‌عنوان دو عامل تعیین‌کننده مهم اهمیت ازدواج نشان داده شدند. مدل سوم نیز مشابه مدل دوم، ۳۵ درصد از تغییرات اهمیت ازدواج را تبیین می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه با هدف بررسی اهمیت ازدواج از نظر دختران تحصیل‌کرده در تهران و عوامل تعیین‌کننده آن با تأکید بر نقش نگرش و تجربیات جنسی قبل از ازدواج انجام شده است. ارزش ازدواج عامل مؤثری در رفتار و قصد ازدواج جوانان است (عباسی شوازی و رشوند، ۱۳۹۵). برای این منظور، از داده‌های پیمایش مقطعی بر روی ۱۰۵۵ دانشجوی دختر دانشگاه‌های دولتی و آزاد شهر تهران که در سال ۱۳۹۸ انجام شده بود، استفاده شد. این پژوهش نشان داد که گرچه ارزش ازدواج در نظر سهم مهمی از دختران دانشجوی با میانگین سنی ۲۱ سال، بالا بوده و قصد ازدواج نیز در آنها قابل توجه است، ولی از نظر زمان ازدواج در ۵ سال آینده دچار ابهام، تردید و عدم قطعیت هستند. حدود دو سوم (۶۰ درصد) دختران هیچ برنامه مشخصی برای ازدواج در ۵ سال آینده نداشتند؛ تا حدود زیادی این امر به علت این است که برنامه ازدواج دختران بیشتر مبتنی بر انتخاب شدن توسط پسران است تا انتخاب کردن شریک ازدواج خود. برعکس، چیزی حدود دو سوم دختران، به نظرشان ادامه تحصیل بر ازدواج اولویت دارد. این در حالی بود که سهم زیادی از دختران قصد ازدواج داشتند (۷۶ درصد) و حدود نیمی (۵۱ درصد) ازدواج برایشان اهمیت داشت. نقش تحصیلات و باور هزینه فرصت ازدست‌رفته با ازدواج در بین دختران و نگرش‌های فرامادی به ازدواج در تأخیر ازدواج دختران در مطالعات دیگر در ایران نیز نشان داده شده است (حیب‌پور گنابی، ۱۳۹۰؛ صباغچی و همکاران، ۱۳۹۶). به نظر می‌رسد با ایجاد روزافزون انگیزه تحصیلات و اشتغال در بین دختران، سن ازدواج در آنها به تأخیر می‌افتد و هر نوع مداخله‌ای در جهت جلوگیری از تأخیر ازدواج لازم است به سازگار کردن ازدواج و تحصیلات توجه ویژه نماید.

در مطالعه حاضر با توجه به اینکه همه دختران در مقاطعی از تحصیلات دانشگاهی بودند،

فرض می‌شود که از نظر اهمیت تحصیلات تاحدود زیادی همگون بوده، لذا با کنترل اثر تمایل به ادامه تحصیل، سایر عوامل تعیین‌کننده اهمیت ازدواج در مدل‌های رگرسیون چندمتغیره مورد توجه قرار گرفتند. بنابراین، مهمترین تعیین‌کننده اهمیت ازدواج پس از کنترل تمایل و ترجیح تحصیلات، عبارت بود از پابندی مذهبی و نگرش به اهمیت پاکدامنی و بکارت؛ که به نظر می‌رسد سایر عوامل از طریق این دو عامل بر اهمیت ازدواج تأثیر می‌گذارند. همین دو عامل عوامل بازدارنده روابط جنسی قبل از ازدواج نیز می‌باشند. به طوری که یک مطالعه کیفی در بین دختران دانشجو نشان داد که مذهب و اهمیت سنتی بکارت از عوامل بازدارنده روابط جنسی قبل از ازدواج هستند (خلج آبادی فراهانی و همکاران، ۲۰۱۹) و به نظر می‌رسد دخترانی که این دو باور را دارند، ازدواج را بیشتر از دیگران تنها راه تجربه جنسی جوانان می‌دانند.

با توجه به اینکه نگرش‌های جنسی آزاد با رفتارهای جنسی قبل از ازدواج رابطه دارد، انتظار می‌رود با گسترش نگرش‌های جنسی آزاد و شیوع روابط جنسی قبل از ازدواج، به تدریج از اهمیت ازدواج کاسته شود. زیرا از نظر سنتی و مذهبی تجربه جنسی تنها در قالب ازدواج هنجار است. علی‌رغم اینکه عوامل مختلفی با اهمیت ازدواج مرتبط هستند، ولی تحلیل چندمتغیره در این مطالعه نشان داد که عوامل مختلف مانند پابندی به ارزش‌های والدین، هنجارهای دوستان و همسالان و قصد و تجربه جنسی قبل از ازدواج، از طریق دو عامل مهم شامل "پابندی مذهبی" و "اهمیت بکارت" تأثیر خود را بر اهمیت ازدواج در دختران اعمال می‌کنند.

در ایران، از نظر سنتی و فرهنگی، داشتن پرده بکارت سالم برای افراد مجرد و هرگز ازدواج نکرده علامت بکارت^۱ محسوب می‌شود و در واقع، یک دارایی و سرمایه مهم محسوب می‌شود که لازم است تا زمان ازدواج حفظ شود و حتی در برخی موارد لازم است در اولین تماس جنسی در ازدواج با خونریزی و یا گواهی پزشکی ثابت شود. صدور گواهی بکارت توسط پزشکی قانونی و شیوع آن نشانه اهمیت فرهنگی بکارت در ایران است و همچنین موجب اضطراب برای دخترانی است که بکارت ندارند. از دست دادن بکارت خطری جدی برای آبروی فرد و خانواده او در فرهنگ ایران محسوب می‌شود (احمدی^۲، ۲۰۱۶، رباتجزی^۳ و همکاران، ۲۰۱۵). بکارت سالم نمی‌تواند مؤید نبود رفتار جنسی قبل از ازدواج باشد؛ زیرا برخی دختران ممکن است

1. Virginity
2. Ahmadi
3. Robotjazi

رفتارهای جنسی غیرواژینال داشته و برخی ممکن است اقدام به ترمیم پرده بکارت کرده باشند (احمدی، ۲۰۱۶). مطالعات پیشین نوعی استاندارد دوگانه جنسیتی را در مورد رفتارهای جنسی قبل از ازدواج نشان داده‌اند که سهم مهمی از آن مربوط به اهمیت بکارت در دختران است (خلج آبادی فراهانی و همکاران، ۲۰۱۲، خلج‌آبادی فراهانی^۱، ۲۰۰۸، نیکی رشیدی^۲ و همکاران، ۲۰۱۶). به نظر می‌رسد گرچه تغییراتی در حوزه روابط جنسی قبل از ازدواج در جامعه ایران رخ داده است، ولی اهمیت سنتی بکارت همچنان غالب است و نگرش سنتی مربوط به بکارت هنوز از قوت و اهمیت زیادی به‌خصوص برای دختران برخوردار است (نیکی رشیدی و همکاران، ۲۰۱۶، خلج‌آبادی فراهانی و همکاران، ۲۰۱۹).

بر اساس این مطالعه، ازدواج و دوستی با جنس مخالف دو مقوله مختلف بوده و دختران روابط دوستی قبل از ازدواج را در رقابت با ازدواج نمی‌بینند. از دید سهم مهمی از دختران، دوستی با جنس مخالف با ازدواج منافاتی ندارد و شاید به این دلیل باشد که برخی روابط فوق را زمینه‌ای برای شناخت جنس مخالف می‌دانند. علی‌رغم اینکه در نگاه بخش مهمی از دختران، تنها راه پاسخگویی به نیازهای جسمانی و غرایز جنسی جوانان، ازدواج دانسته شده است (۴۷ درصد)، ولی یک سوم (حدود ۳۵ درصد) مخالف این نگاه بودند. این یافته‌ها نشان از توسعه نوعی از نگرش‌های آزاد جنسی در سهمی از دختران است که علی‌رغم پایداری و بقای اهمیت و ارزش ازدواج، نیازمند مطالعات بیشتر و واکاوی کیفی است.

تجربه جنسی در تحلیل دومتغیره با اهمیت پایین‌تر ازدواج رابطه معناداری داشت. به‌طوریکه جدول عمر^۳ نشان داد درصد تجمعی تجربه جنسی در سنین مشخص، در دخترانی که ازدواج در نظرشان از اهمیت پایین‌تری برخوردار بود، بیشتر از دخترانی بود که اهمیت ازدواج در نظرشان بیشتر بود و برعکس. هرچند در تحلیل چندمتغیره با ورود سایر متغیرها مانند نگرش جنسی و پایبندی مذهبی، تجربه جنسی معناداری خود را از دست داد. لذا تأثیر تجربه جنسی بر اهمیت ازدواج از طریق نگرش جنسی یا نگرش نسبت به اهمیت بکارت یا دوشیزگی اعمال می‌شود. علاوه بر این، به‌علت اهمیت پاکدامنی دختر و اهمیت بکارت دختران برای پسران در زمان ازدواج (نیکی رشیدی، ۲۰۱۹) و وجود نوعی استاندارد دوگانه جنسیتی، دختران برای

1. Khalajabadi-Farahani
2. Nikirashidi
3 Life Table

افزایش شانس ازدواج، در روابط قبل از ازدواج‌شان گاه از روابط جنسی به‌خصوص مقاربت جنسی پرهیز می‌کنند. حتی ممکن است پس از تجربه جنسی قبل از ازدواج، نگرش خود را نسبت به اهمیت ازدواج تغییر دهند و ازدواج در نظرشان از اهمیت کمتری برخوردار شود (خلج آبادی فراهانی و همکاران، ۲۰۱۹). بنابراین، استنتاج یک رابطه علی و معلولی بین متغیرهای فوق دشوار است

خوش‌بینی نسبت به فرصت ازدواج یا امید به ازدواج نیز با اهمیت کمتر ازدواج در دختران همراه است؛ گرچه میزان معناداری مرزی بود و این موضوع نیازمند پژوهش بیشتر است. به‌نظر می‌رسد دخترانی که خوش‌بینی کمتری نسبت به فرصت ازدواج دارند، نسبت به پسران و قصد آنها از ازدواج بدبین هستند. آنها ازدواج را دست‌نیافتنی‌تر می‌بینند و روابط دوستی با پسران را فقط برای خوش‌گذرانی دانسته و اعتقاد دارند پسران به‌دنبال ازدواج نیستند. این دختران تجربیات دوستی با جنس مخالف کمتری دارند. برعکس، دخترانی که نسبت به قصد ازدواج در پسران خوش‌بین هستند، تجربیات دوستی بیشتری با جنس مخالف را گزارش نمودند. آنها امید بیشتری به ازدواج داشته و ازدواج را دست‌یافتنی‌تر می‌بینند. در مطالعه حبیب‌پور کتابی (۱۳۹۰) ۱۰/۲ درصد از دختران مجرد، دلیل تجرد خود را بی‌اعتمادی به پسران دانستند. این یافته را می‌توان این‌گونه توضیح داد که با گسترش روابط جنسی قبل از ازدواج و در دسترس بودن دخترانی که حاضر به داشتن چنین روابطی هستند، سهم مهمی از پسران در روابط خود کمتر به‌دنبال ازدواج بوده و نیازهای عاطفی و جنسی خود را از طریق روابط فوق‌پاسخ می‌دهند؛ به‌خصوص وقتی از نظر اقتصادی شرایط به نفع ازدواج نباشد. لذا دخترانی که بکارت و پاکدامنی برایشان از اهمیت بالایی برخوردار است، در این نوع روابط متوجه می‌شوند که سهم مهمی از پسران در آن روابط، به‌دنبال ازدواج نبوده و فقط به‌دنبال رفع نیازهای عاطفی و جنسی خود هستند و این موجب نوعی بدبینی نسبت به پسران و همچنین نبود خوش‌بینی به فرصت ازدواج می‌شود. این موضوع، به‌خصوص در دختران مجردی که تجربه روابط با جنس مخالف را داشته‌اند نسبت به دخترانی که در سنین جوان‌تر بوده و تجربه کمتری از این نوع روابط داشته‌اند، بیشتر است. این شواهد، قبلاً در مطالعه کیفی در دختران دانشجو نیز نشان داده شده است (خلج‌آبادی فراهانی و همکاران، ۲۰۱۹).

کاربرد سیاستی نتایج فوق برای تشویق دختران به ازدواج می‌تواند این باشد که ادامه تحصیل

در دختران منافاتی با ازدواج نداشته باشد و لازم است انعطاف لازم در تحصیلات و ادامه تحصیل برای ازدواج جوانان در نظر گرفته شود. ازدواج دانشجویی می‌تواند یکی از این راهکارها باشد. همچنین تقویت پایبندی مذهبی و پتانسیل‌های باورهای دینی نیز در تشویق ازدواج به موقع در دختران می‌تواند از راهکارهای پیشنهادی باشد. تغییر در اهمیت بکارت در نظر دختران و پسران و تفاوت‌های جنسیتی در این حوزه می‌تواند یکی از زمینه‌های پژوهش‌های آینده باشد. از محدودیت‌های این پژوهش این بود که در مطالعه مقطعی، برخی از روابط متغیرها دو سویه بوده و رابطه علی و معلولی با قطعیت همراه نیست. همچنین برخی دانشگاه‌ها با اجرای تحقیق همکاری نکرده و امکان جمع‌آوری داده را فراهم نساختند. همچنین این نتایج فقط قابلیت تعمیم به دختران دانشگاهی در تهران را داشته و سایر دختران که تحصیلات دانشگاهی ندارند و پسران ممکن است وضعیت متفاوتی از نظر اهمیت ازدواج و عوامل مرتبط با آن داشته باشند. به‌خصوص به‌علت استاندارد دوگانه جنسیتی در خصوص روابط جنسی قبل از ازدواج و ازدواج، انتظار می‌رود اهمیت و ارزش ازدواج و عوامل تعیین‌کننده آن در پسران متفاوت باشد که نیازمند مطالعات آینده است.

منابع

- بهروزیان، بهروز و احسان حسنونند (۱۳۹۵). بازسازی معنایی روابط جنسی پیش از ازدواج: ارائه یک نظریه زمینه‌ای، *مجله علوم اجتماعی*، سال ۱۳، شماره ۲، صص ۲۱۲-۱۸۷.
- حبیب‌پورگتایی، کرم و غلامرضا غفاری (۱۳۹۰). علل افزایش سن ازدواج دختران، زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، دوره ۹، شماره ۱، صص ۳۷-۳۴.
- حسینی، ناهید، سیدمحمد سیدمیرزایی و باقر ساروخانی (۱۳۹۷). واکاوی دلالت‌های معنایی ازدواج نزد جوانان (مطالعه موردی جوانان مجرد ساکن تهران سال ۱۳۹۶). زن در توسعه و سیاست، شماره ۶۰، صص ۲۷۰-۲۴۳.
- خلج‌آبادی فراهانی، فریده (۱۳۹۸). معنای ازدواج و رفتارهای جنسی قبل از ازدواج، آزمون یک مدل نظری در دختران دانشجو در تهران، طرح پژوهشی، تهران: مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور.
- خلج‌آبادی فراهانی، فریده، شهلا کاظمی‌پور و علی رحیمی (۱۳۹۲). بررسی تأثیر معاشرت با جنس مخالف بر سن ازدواج و تمایل به ازدواج در بین دانشجویان دانشگاه‌های تهران. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، سال ۹، شماره ۳۳، صص ۲۸-۷.

سرایبی، حسن و سجاد اجاقلو (۱۳۹۲). مطالعه نسلی تغییر ارزش ازدواج در ایران، مطالعه موردی زنان شهر زنجان، *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، دوره ۵، شماره ۴، صص ۱۹-۴۱.

صباغچی، مرجان، عباس عسگری ندوشن و فاطمه ترابی (۱۳۹۶). عوامل تعیین کننده نگرش به ازدواج و تشکیل خانواده در شهر یزد، *دوفصلنامه مطالعات جمعیتی*، دوره ۳، شماره ۱، صص ۱۶۱-۱۳۱.

عباسی شوازی، محمدجلال و مرجان رشوند (۱۳۹۵). سهم ارزش ازدواج بر وضعیت ازدواج زنان ۳۴-۲۰ ساله شهر تهران، *نامه انجمن جمعیت شناسی ایران*، سال ۱۲، شماره ۲۴، صص ۱۶۹-۱۳۵.

عسگری ندوشن، عباس، محمدجلال عباسی شوازی و رسول صادقی (۱۳۸۸). مادران، دختر و ازدواج (تفاوت های نسلی در ایده ها و نگرش های ازدواج در شهر یزد)، *مطالعات راهبردی زنان*، دوره ۱۱، شماره ۴۴، صص ۳۶-۷.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، سالنامه آماری کشور، قابل

دسترسی در: [URL: https://www.amar.org.ir/](https://www.amar.org.ir/)

- Abbasi-Shavazi, M. J., A. Askari-Nodoushan, & A. Thornton (2012). Family life and developmental idealism in Yazd, Iran. *Demographic Research*, 26: 207-238.
- Ahmadi, A. (2016). Recreating virginity in Iran: Hymenoplasty as a form of resistance. *Medical Anthropology Quarterly*, 30: 222-237. doi:10.1111/maq.12202. Epub
- Blumer, H. (1969). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Berkeley: University of California Press.
- Carroll, J. S., B. Willoughby, S. Badger, L. J. Nelson, C. M. Barry, & S. D. Madesen (2007). So Close, Yet So Far Away: The Impact of Varying Marital Horizons on Emerging Adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 22(3): 219-247.
- Cinthio, H. (2015). You Go Home and Tell That to My Dad: Conflicting Claims and Understanding On Hymen and Virginity. *Sexuality & Culture*, 19: 172-189.
- Clark, S., M. Poulin, & H. P. Kohler (2009). Marital Aspirations, Sexual Behaviors, and HIV/AIDS in Rural Malawi. *Journal of Marriage and the Family*, 71(2): 396-416.
- Khalajabadi Farahani, F. (2020). Adolescents and Young People's Sexual and Reproductive Health in Iran: A Conceptual Review. *Journal of Sex Research, Annual Review of Sex Research Special Issue*. 57(6): 743-780. DOI: <https://doi.org/10.1080/00224499.2020.1768203>
- Khalajabadi Farahani, F., & J. Cleland (2015). Perceived norms of premarital heterosexual relationships and sexuality among female college students in Tehran. *Culture, Health & Sexuality*, 1-18. doi:10.1080/13691058.2014.990515
- Khalajabadi Farahani, F., S. A. Mansson, & J. Cleland (2019). Engage In or Refrain From? A Qualitative Exploration of Premarital Sexual Relations Among Female College Students in Tehran. *Journal of Sex Research*,. 56(8): 1009-1022. DOI: 10.1080/00224499.2018.1546371
- Khalajabadi Farahani, F., I. Shah, J. Cleland, & M. R. Mohammadi (2012). Adolescent Males and Young Females in Tehran: Differing Perspectives, Behaviors

- and Needs for Reproductive Health and Implications for Gender Sensitive Interventions, *Journal of Reproduction and Infertility (JRI)*, 13 (2): 101-110, <http://www.jri.ir/Documents/FullPaper/En/498.pdf>
- Khalajabadi-Farahani, F. (2008). *Norms, Attitude, and Sexual Conduct Among Female College Students in Tehran; Implications for Reproductive Health Policy and Research*. (PhD Thesis), London School of Hygiene and Tropical Medicine Retrieved from, <http://researchonline.lshtm.ac.uk/682381/>
- Motamedi, M., E. Merghati Khoie, M. Shahbazi, Sh. Rahimi-Naghani, M. Salehi, M. Karimi, A. Hajebi, & F. Khalajabadi Farahani (2016). Paradoxical attitudes toward premarital dating and sexual encounters in Tehran, Iran: A cross-sectional study. *Reproductive Health*. doi:10.1186/s12978-016-0210-4.
- Nikirashidi, F., Z. Ghorashi, S. Esmaeilzadeh, & Z. Asadollahi (2019). A study on association of premarital attitude toward intact hymen in new grooms: A cross-sectional study. *Journal of Education and Health Promotion*, 8: 52. DOI: 10.4103/jehp.jehp_161_18.
- Raymo, J. M., & S. Fu (2018). *Rethinking the "Retreat from Marriage" in Japan*. Paper presented at the IUSSP Seminar on New & Emerging Family Forms Around the Globe, Barcelona, Spain.
- Robatjazi, M., M. Simbar, F. Nahidi, J. Gharehdaghi, M. Emamhadi, & A. Vedadhir (2015). Virginity testing beyond a medical examination. *Global Journal of Health Science*, 8: 152-164.
- Shokoohi, M., M. Karamouzian, A. Mirzazadeh, A. Haghdoost, A. A. Rafierad, A. Sedaghat, & H. Sharifi (2016). HIV Knowledge, Attitudes, and Practices of Young People in Iran: Findings of a National Population-Based Survey in 2013. *PLoS ONE*, 11(9). doi:e0161849. doi:10.1371/journal.pone.0161849
- Willoughby, B., S. S. Hall, & H. P. Luczark (2013). Marital Paradigms: A Conceptual Framework for Marital Attitudes, Values, and Beliefs. *Journal of Family Issues*, 36(2): 188-211.

The Importance of Marriage and its Determinants; Emphasizing the Role of Sexual Attitude and Experience Before Marriage among Female College Students in Tehran

Farideh Khalajabadi Farahani*

Abstract

The aim of this paper is to assess the importance of marriage and its determinants with the focus on sexual attitudes and experiences among females. For this purpose, a survey was conducted among 1055 female college students of government and private universities in Tehran in 2018-2019. The data was collected using an online questionnaire and multistage cluster sampling method. The mean age of the girls was 21.2 years (SD=3.32) and 76% had a marital intention, while significant percentage (60%) were uncertain about their marrying within next 5 years and 62% preferred continuing university education rather than getting married. Marriage was important for only about 51% of girls. Some liberal sexual attitude was observed among female college students. Despite that premarital sexual experience was significantly associated with the lower importance of marriage in bivariate analysis, multiple regression models showed that the most important determinants of marital importance among girls is religiosity, conservative sexual attitude regarding the importance of virginity, and lower optimistic views towards marital opportunity. According to the findings of this study, apart from providing economic condition for marriage and family formation among youth, social policies on marriage need to make education and marriage more compatible for girls and consider attitudinal changes among new generation.

Keywords: Marital Importance, Female College Students, Sexual Attitude, Premarital Sexual Experience, Tehran.

* Associate Professor, National Institute for Population Research, Research Department of Population & Health, Tehran, Iran, E-mail: faridehfarahani2@gmail.com; farideh.farahani@nipr.ac.ir